

Handläggare
Nasser Ghazi
Jennie Lindbergh

Datum
2014-02-28
Rev. 2014-03-13

Diarienummer
UAN-2014-0097

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Uppföljning av gymnasiesärskolor i Uppsala kommun

Förslag till beslut

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden föreslås besluta

att delge informationen till samtliga gymnasiesärskolor i Uppsala kommun samt

att lägga informationen till handlingarna

Föredragning

Rapporten redovisar uppföljningen av pedagogisk verksamhet med fokus på grund- och gymnasiesärskolan som genomförts av kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad 2013.

Syftet med uppföljningen är att ge verksamheterna verktyg för utveckling, att ge nämnderna förbättrade beslutsunderlag.

Rapporten bygger på intervjuer med särskoleelever grundskolans årskurs 6-9 samt gymnasiesärskolans årskurs 1-4 och behandlar två områden: systematiskt kvalitetsarbete samt arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling. Intervjuerna genomfördes gruppvis, där eleverna fick svara på frågor som rörde de behandlade områdena.

Sammantaget får både lärare och assistenter gott betyg av de intervjuade eleverna, och anses vara snälla, trevliga och goda lyssnare. En del elever upplever dock att de ibland inte blir tillräckligt lyssnade till och önskar att lärare och assistenter kunde bli ännu bättre på det. Elevinflytandet skulle kunna förstärkas - eleverna berättar att de i viss utsträckning får vara med och bestämma vad de ska göra på lektionerna, men skulle vilja ha fler möjligheter att påverka undervisningen.

Eleverna önskar mer feedback från lärare, för att få reda på hur man ligger till i olika ämnen. Det efterfrågas tydligare och fler genomgångar av vad målen är, och mer återkoppling från lärare. Elevernas synpunkter stämmer överens med vad både Skolverket och Skolinspektionen förespråkar: nämligen en kontinuerlig kunskapsbedömning där eleverna medverkar i processen.

På de särskolor i Uppsala där intervjuer skett verkar det finnas ett sorts "vi-i-särskolan"-förhållande till andra elever och personal – något som är vanligt på flera håll i landet. Särskolan känns inte helt isolerad, men definitivt avsidet från resten av skolan. Det bör emellertid understrykas att samtliga intervjuade elever utstrålar en trygghet och lovordar sina skolor.

Kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad

Jan Holmlund
Tf Direktör

**Uppföljning av pedagogisk
verksamhet inom särskolan i
Uppsala kommun**

2013

Innehåll

Inledning.....	3
Syfte	3
Urval och metod	3
Bearbetning och analys av intervjuer	4
Verksamhetsredogörelser	4
Systematiskt kvalitetsarbete	4
Arbete för likabehandling och mot kränkande behandling	4
Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar.....	5
Skolinspektionen	5
Skolverket.....	5
Analys och resultat grundskolan.....	6
Systematiskt kvalitetsarbete	6
Lärare och inflytande.....	6
Kunskapsbedömning	7
Likabehandling.....	8
Integrering	8
Jämförande analys intervjuvaren - verksamhetsredogörelser	10
Jämförande analys intervjuvaren - Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar	10
Kunskapsbedömning	10
Analys och resultat gymnasieskolan.....	11
Systematiskt kvalitetsarbete	11
Lärare och inflytande.....	11
Kunskapsbedömning	12
Likabehandling.....	13
Integrering	13
Jämförande analys intervjuvaren - verksamhetsredogörelser	14
Jämförande analys intervjuvaren – Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar	14
Kunskapsbedömning	14
Sammanfattning.....	16

Inledning

Rapporten redovisar uppföljningen av pedagogisk verksamhet med fokus på grund- och gymnasiesärskolan som genomförts av kontoret för barn, ungdom och arbetsmarknad 2013. Utgångspunkterna är likabehandling och systematiskt kvalitetsarbete.

Syfte

Syftet med uppföljningen är att ge verksamheterna verktyg för utveckling, att ge nämnderna förbättrade beslutsunderlag och att ge medborgarna underlag för att göra väl underbyggda val.

Urval och metod

Rapporten bygger på intervjuer med särskoleelever och behandlar två områden: systematiskt kvalitetsarbete samt arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling.

Intervjuer skedde med elever ur grundsärskolans årskurs 6-9 samt gymnasiesärskolans årskurs 1-4. Urvalet gjordes strategiskt genom att välja skolor med minst fyra och högst sju intervjupersoner. I de fall där det fanns fler än sju intervjupersoner fick skolpersonal besluta vilka elever som skulle intervjuas. I Uppsala kommun finns 13 grundskolor som bedriver särskola samt sex stycken gymnasiesärskolor. Av dessa genomfördes intervjuer på två grundskolor och tre gymnasieskolor, samtliga kommunala.

Intervjuerna genomfördes gruppvis, där eleverna fick svara på frågor som rörde de behandlade områdena. Personal närvarade när det ansågs nödvändigt för att eleverna skulle känna sig trygga, vilket var vid tre av fem tillfällen. Genomförandet av studien skedde i enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer¹, vilket bland annat innebar att delaktighet i studien var frivillig samt att samtliga elever och skolor avidentifieras.

Intervjuerna spelades in, men hanterades bara av intervjuaren och under transkriberingen anonymiserades både elever och skolor. Innan studien skickades brev hem till eleverna där vårdnadshavare fick information om intervjuerna och kunde ge samtycke om eleven inte var myndig.

¹ Vetenskapsrådets forskningsetiska principer återfinns i sin helhet på www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Bearbetning och analys av intervjuer

Verksamhetsredogörelser

Intervjusvaren analyseras dels separat, men även i relation till verksamhetsredogörelsernas områden systematiskt kvalitetsarbete och likabehandling, för att på så sätt jämföra verksamhetsredogörelsens svar och intervjusvaren. Redogörelsen besvaras av enhetsansvarig och innehåller öppna frågor om den egna verksamheten som är utformade utifrån de krav som ställs i skollag, läroplaner och allmänna råd. Inspiration till verksamhetsredogörelsen är hämtade från ett antal rapporter, till exempel Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och SKL:s rapport om vad som kännetecknar framgångsrika skolkommuner. Tidigare analys har visat samband mellan elevernas upplevelse av kvaliteten i skolan och ett mer strukturerat sätt att beskrivit arbetet för likabehandling och arbetet mot kränkande behandling. Det finns dock bara två verksamhetsredogörelser för särskolan.

Systematiskt kvalitetsarbete

Verksamhetsredogörelserna läses och bedöms utifrån kriterier som bygger på nationella definitioner och krav för systematiskt kvalitetsarbete och för arbete för likabehandling och mot kränkande behandling. Ett systematiskt kvalitetsarbete ska enligt Skolinspektionen bedrivas kontinuerligt och processinriktat och inkludera olika nivåer i verksamheten. Fokus ska ligga på förbättring och i första hand vara ett verktyg för internt utvecklingsarbete.

Arbete för likabehandling och mot kränkande behandling

Arbetet för likabehandling och mot kränkande behandling utgår från det övergripande uppdraget att verka för demokratiska värderingar, mänskliga rättigheter, likabehandling och trygghet. Ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever ska bedrivas systematiskt och långsiktigt, rikta sig till alla samt vara en naturlig del i det vardagliga arbetet. Vidare ska det baseras på kunskap om hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling uppstår och vilka faktorer som skapar en trygg och jämlik miljö.

I Skolverkets allmänna råd beskrivs hur ett normkritiskt tänkande bidrar till att synliggöra de föreställningar som finns uttalade i en gemenskap. Det gör det också betydligt lättare att skapa en umgängeskultur där var och en är mer medveten om sina egna och andras värderingar och därmed också mer lyhörd för olika sätt att vara, något som i sin tur minskar risken för att kränka andra.

”Skolformens komplexitet – elevers erfarenheter av skolvardag och tillhörighet i gymnasiesärskolan” är en doktorsavhandling av Therése Mineur där hon studerat gymnasiesärskolans verksamhet ur elevernas perspektiv. I svaren från en rikstäckande enkät till rektorer i landet framgick att majoriteten av alla elever som går i gymnasiesärskolan får sin undervisning i särskilda gymnasiesärskoleklasser. Det finns även alternativa lösningar: att enstaka elever samläser kurser tillsammans med elever i gymnasieskolan, att elever som går i får hela sin utbildning tillsammans med elever i gymnasieskolan, att elever delvis får sin utbildning i form av utökad praktik. Trots olika sätt att organisera verksamheten visar elevernas erfarenheter att skolorna förenas i en särskild skolkultur som bland annat handlar om ett ”vi-i-särskolan” i förhållande till andra elever och personal i andra skolformer. I tidigare studier har ofta den omsorgskultur som dominerar inom särskolan kritiserats, och medan det är viktigt att komma ihåg att det ofta är den som är grunden till att elever känner trygghet, ger ett brett omhändertagande upphov till att elever blir osäkra på sig själva eftersom de upplever att de blir behandlade som yngre än de är, enligt Mineur.²

Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar

För att kunna sätta resultaten i ett nationellt perspektiv analyseras även intervju svaren i relation till Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar.

Skolinspektionen

I rapporten *Undervisning i svenska i grundsärskolan* (2010) har 28 skolors svenskundervisning granskats, och det fastställs bland annat att det inte finns några resultat på skolövergripande nivå som visar hur det går för eleverna. Därför behöver skolorna förbättra sitt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling. Skolinspektionen konstaterar att det är rektorn som ansvarar för att sammanställningar och analyser genomförs på skolnivå när det gäller vilka kunskapsresultat eleverna når i olika ämnen.

Skolverket

I rapporten *Kunskapsbedömning i särskolan och särsvux* (2009) från Skolverket konstateras att kvaliteten på undervisningen i särskola ofta brister. Fokus ligger på omsorg snarare än på kunskap och elever ges därmed inte alltid den stimulans de behöver för att utveckla sina

² Högskolan i Halmstad, ”Ny avhandling om gymnasiesärskolan: komplex skolform både reducerar och konstruerar hinder”
www.hh.se/pressmedia/aktuellt/nyheter/nyhetsarkiv/nyheter/nyavhandlingomgymnasiesarskolankomplexskolformbadereducerarochkonstruerarhinder.65439589.html [2013-09-27]

kunskaper. För att bedömningar ska utveckla lärandet måste de vara framtidsinriktade och framför allt handla om vad eleven behöver göra för att bli bättre, och eleven måste få vara en del av bedömningsprocessen.

Analys och resultat grundskolan

Systematiskt kvalitetsarbete

Lärare och inflytande

På den ena grundskolan uppger eleverna att lärarna är snälla, en elev frågar till och med om det finns det några elaka lärare. Det framgår också att lärarna är stöttande och hjälper till med det som är svårt. En elev berättar:

Jag är mest lat, det är jag mest. Men jag peppar upp mig själv. Lärarna peppar upp mig.

Eleverna får stöd från lärarna och verkar ha mycket förtroende för dem, som i sin tur har en tilltro till elevernas lärande. Eleverna berättar att det är läraren som bestämmer vad de får göra på lektionerna, men att de får komma med idéer:

Ibland får vi välja vad vi vill göra. Alltså om vi vill spela spel, eller vi vill göra matte, eller svenska eller engelska.

På den andra grundskolan instämmer samtliga elever i att det går att prata med lärarna om vad som helst och att de är goda lyssnare. En elev berättar:

De lyssnar mer här än i förra skolan, för i förra skolan lyssnade de inte så mycket på oss barn.

Lärarna bestämmer vad de ska göra på lektionerna, men eleverna har möjlighet till inflytande och flexibla lärare:

Elev 1: Eget arbete får vi välja vad vi vill jobba med, och ibland frågar de så här "Vad ska vi, vad vill ni jobba med nu?" då får vi välja vad vi vill jobba med.

Elev 2: Då kanske det blir spelhåla istället för om det stod till exempel SO på skolan, då kanske hon skriver spelhåla eller nåt sånt där. Eller att hon

ändrar nåt i schemat så att det blir nåt annat. Till exempel nu när det inte är så lång tid kvar, då gick vi till lekplatsen, eller vi hittar på nåt annat istället som är lite roligare. Och då kan hon ge liksom förslag. Så det är mer så.

Kunskapsbedömning

Genomgående är att eleverna uppger att de inte har särskilt bra koll på vad målen i de olika ämnena är, och önskar tydligare målgenomgångar av lärare. Ett förslag är att målen repeteras under terminen, eftersom vissa elever kommer ihåg att lärare enbart gått igenom målen i början av terminen. Behovet av tydliga målbilder är eventuellt relaterat till att majoriteten av eleverna anser att betyg är både viktigt och roligt. På den ena grundskolan berättar en elev att han skulle vilja ha betyg redan i årskurs 3. En annan elev uppger att de får betyg hemskickade i nian där det framgår vad man uppnått och inte, och menar att betyg behövs för att se var man ligger. Samma elev understryker också att det är roligt att få betyg, och får medhåll från andra elever:

Elev 1: Det är bra med betyg tycker jag. Och egentligen önskar jag att man fick betyg i alla fall i sjuan eller åttan. Det är bra med nian också, men...

Elev 2: Sjuan och åttan...

Elev 3: De andra får betyg i alla klasser.

Elev 2: Ja, jag vet, från trean. Lite skillnad.

På den andra grundskolan diskuteras betygen först och främst med föräldrar och därefter enskilt med eleven. Det verkar som att eleverna inte har någon direkt erfarenhet av betyg, men de tycker trots detta att betyg är viktig, bland annat för att få reda på hur bra man är och för att lära sig mer. Mer än en elev meddelar under intervjun medverkande lärare och/eller assistent att de skulle vilja ha betyg.

Majoriteten av eleverna tycker som sagt att betyg är både viktigt och roligt och vill således veta var de ligger i olika ämnen. På den ena skolan får eleverna inte särskilt mycket återkoppling, men där diskuteras betygen heller inte med eleverna, utan i första hand med föräldrarna. På den andra skolan meddelar eleverna att lärarna ofta berättar vad de är bra på och vad de måste jobba på. Enbart en elev uppger att hon skulle vilja höra ännu oftare vad

hon är bra och mindre bra på, men denne enda elev verkar väldigt mån om att vilja höra det. Samtliga elever önskar tydligare redogörelser för vad som krävs för att nå målen. Några elever resonerar:

Elev 1: Jag kan inte riktigt det där i huvudet.

Elev 2: Det vet jag inte heller.

Elev 3: Nej, jag vet bara att man måste nå upp sina mål, men jag vet inte riktigt vad som krävs.

Likabehandling

Vid frågor om huruvida lärare behandlar särskole- respektive icke-särskoleelever olika framgår det att eleverna inte upplever detta som något vanligt. När det kommer till ålder framgår det på den ena grundskolan att eleverna i nian har praktik, något som yngre elever inte får ha. Eleverna uppfattar dock inte detta som något orättvist. Det upplevs inte som att det sker olik behandling på grund av etnisk tillhörighet på skolan. Det gör det inte heller på den andra skolan. Där berättar eleverna däremot att det finns vissa saker icke-särskoleelever får göra som inte särskoleelever får göra. Det handlar främst om att inte få lämna skolans gränser och till exempel gå till affären. Däremot framgår att vissa särskoleelever visst får gå till affären, då oftast de som går i högre årskurser. Det upplevs dock inte som orättvist, utan förklaras med att man får gå till affären om man sköter sig. En elev delar med sig av vad hon tycker:

Jag tycker att det är rätt så rättvist egentligen på vår skola, om man tänker. Men ibland kan det vara att vi haft en regel att vi får inte gå till affären och vi får inte gå utanför skolans gränser, det kanske är det som man tänker på. Men annars tycker jag att det är väldigt bra liksom, vi får göra mycket som andra får göra liksom det är inte att "Nej, ni får inte göra det här och inte det här", det tycker jag inte.

Integrering

På den ena skolan går eleverna helt isolerade från icke-grundsärskolan och träffas sällan. En elev refererar till icke-särskolan som "den stora klassen" och "de där borta". Även på den andra skolan ligger lokalerna avsides, men eleverna rör sig ändå mycket i skolans lokaler för att ta sig till matsalen mm. De intervjuade eleverna på den skolan refererar till icke-

särskoleelever som ”de därnere”, eftersom de går på nedervåningen. En av de intervjuade har haft lektioner tillsammans med dessa icke-särskoleelever och är mycket positiv till det:

[...] jag tycker i alla fall det är väldigt kul och lärosamt eller vad man ska säga. Men samtidigt kan det vara lite vad ska man säga, jobbigt på ett sätt. Eller man ser ju sina svårigheter på ett annat sätt när man går med de som inte har något handikapp då. Eller svårigheter, hur man nu vill säga det. Det är bara det. Men att det är väldigt kul.

Eleverna stöter på icke-särskoleelever ofta och det varierar:

Elev 1: När vi brukar gå ner till idrott till exempel eller musik eller att vi ska gå till lunchen eller nåt sånt, jag tror faktiskt inte de vet att vi går i sär.

Elev 2: Vissa ser man på, inte för att vara taskig men. Men när jag går på bilden tycker jag att det kan bli lite jobbigt för man vet själv att man tillhör särskolan, men man lever som i ett dubbelliv ibland kan jag känna. Då går man med två, vad ska man säga, som vanliga elever, och sen känner de mig och så stöter man på dem i korridorerna och så. Man blir lite som utpekad, fast det är inte nå illa så, men de vet ju på ett sätt att jag kanske går där och det gör ingenting för mig, men a ibland kan det kännas lite jobbigt.

Samtliga elever i intervjugruppen önskar att alla på skolan hade fler aktiviteter tillsammans.

En elev förklarar:

[...] jag kommer ihåg förra terminen eller förra året, då var vi på en rätt så rolig grej. Då var det orientering ute här borta, jag vet inte vad det heter just nu men struntsamma, då var vi där, då var det hela skolan eller inte, det var inte alla men åttor och sjuor och [...] vissa nior också, som åkte ut för att ha som en orienteringsdag. Det tyckte jag var jättekul, och man hade matsäck med sig och så och så åkte man olika bussar och det var ju för oss också då. Det var riktigt kul tyckte jag, väldigt fint – tur med vädret och så. Då umgås man ju med andra också. Sånt kan jag tycka är

väldigt kul, alltså när man gör så här lite större grejer, med klassen – eller med skolan. Än att man bara är vi liksom. Det tycker jag liksom är kul.

Jämförande analys intervjuvaren - verksamhetsredogörelser

Det finns enbart en verksamhetsredogörelse för grundsärskolan, och där det uppges att särskolan är en integrerad del av skolan och att normerna gäller även där. Genom intervjun framgår dock att särskolan inte har särskilt mycket kontakt med icke-särskolan, genom till exempel samläsning av kurser eller gemensamma aktiviteter för samtliga skolelever.

Jämförande analys intervjuvaren - Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar

Kunskapsbedömning

Enligt Skolinspektionen har flera skolor i landet svårt i att följa upp och bedöma elevers kunskapsutveckling. Man understryker vikten av att förbättra situationen:

Lärarna behöver utveckla arbetet med att följa och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål. För detta behöver de en bred repertoar av tillvägagångssätt där inte bara det enkelt mätbara kan fångas. Att få syn på varje elevs kunskapsutveckling är ett gediget och krävande arbete, vilket måste ske genom dialog och reflektion i ett lagarbete.³

I intervjuerna är det tydligt att eleverna mer kontinuerligt vill få reda på hur lärarna bedömer deras kunskaper. Frågan om att följa och bedöma elevers kunskapsutveckling beskrivs av Skolverket som ett viktigt utvecklingsområde i många skolor. Lärare efterlyser stöd i detta komplicerade arbete och det finns exempel på lärare som känner sig utlämnade åt sig själva i detta. Rektorer har således ett stort ansvar för att ge lärarna förutsättningar att utveckla bedömarkompetens, men lärarna har också ett eget ansvar för att initiera gemensamma diskussioner om bedömningsfrågor.

Skolverket konstaterar i rapporten *Kunskapsbedömning i särskolan och särsvux* att kvaliteten på undervisningen i särskola ofta brister. Eleverna ska i större utsträckning lära sig att värdera sina egna kunskaper för att själva kunna förstå och påverka sitt lärande samt göra informerade val. Lärare och elever ska tillsammans bedöma var eleven befinner sig och hur hen kan gå

³ Skolinspektionens rapport *Undervisning i svenska i grundsärskolan* (2010), s.7

vidare. Fokus ligger på omsorg snarare än på kunskap och elever ges därmed inte alltid den stimulans de behöver för att utveckla sina kunskaper. Intervjuszvaren visar att detta även genomsyrar Uppsalas grundsärskolor. Eleverna uttrycker en önskan om tydligare målbilder och kontinuerlig bedömning. Deras uttryckta önskan stämmer överens med den formativa kunskapsbedömningsmetod som Skolverket uppmanar:

Bedömningen blir en del av lärandet och sker fortlöpande. Detta innebär också en starkare betoning av elevernas delaktighet och medverkan i bedömningsprocessen. Eleverna ska i större utsträckning lära sig att värdera sina egna kunskaper för att själva kunna förstå och påverka sitt lärande samt göra informerade val.⁴

Analys och resultat gymnasiesärskolan

Systematiskt kvalitetsarbete

Lärare och inflytande

Eleverna upplever lärarna som snälla och trevliga och känner att de kan komma till dem när de behöver hjälp med något skolrelaterat, eller bara vill prata. Vissa menar att lärarna skulle behöva bli ännu bättre på att lyssna, framför allt när det handlar om personliga saker. En kommentar är att:

Elev 1: Ibland kan de [lärarna] inte hänga med i snacket, då blir det bara så här 'Aa, okej, aha, mm, nja'

[...]

Elev 2: Det finns ju lärare som är bättre på att lyssna.

Elev 1: Som har öron i alla fall.

Majoriteten av eleverna anser att de inte kan prata om vad som helst med lärarna, och det finns en elev som avslöjar att hon inte har någon alls att prata med - inte hemma heller. Denne elev är en av dem som skulle vilja att lärarna var bättre på att lyssna. Vid frågan om möjliga orsaker till att inte vilja berätta vad som helst för sina lärare svarar denne elev:

⁴ Skolverkets rapport *Kunskapsbedömning i särskolan och särsvux* (2009), s.33

Det är väl både och: att lärarna inte lyssnar och assistenten inte lyssnar på vad man säger.

Vid en annan intervju berättar en elev vad hon gör om hon blir ledsen:

Asså, jag brukar prata med min assistent, för då känner jag mig trygg, när jag vet att nån lyssnar och tar till sig det jag säger.

På två av gymnasierna är eleverna nöjda med möjligheterna till inflytande, men på ett gymnasium önskar eleverna fler möjligheter att påverka vad de ska göra på lektionerna, även om det finns en lektion i veckan där det är fritt för eleven att välja, så kallad valbar fördjupning.

Kunskapsbedömning

Genomgående är att elever uppger att de inte har särskilt bra koll på vad målen i de olika ämnena är, och önskar tydligare – och flera – genomgångar av lärare. Behovet av tydliga målbilder är eventuellt relaterat till att samtliga elever anser att betyg är viktigt. Angivna förklaringar till varför betyg är viktigt är för att det bidrar till kunskapshöjning samt framtida tillgång till arbete:

Ja, annars man kommer inte in på nåt arbetsliv, då kommer de bara säga ”Aa du har fått dåliga betyg i alla fall men jag tycker du är en riktigt bra kille - eller tjej, men mina besked i alla fall måste vara lite högre betyg, det här är bara lågt. Så du får ju få leta efter nåt annat jobb, som passar”.

Utöver att betyg är viktigt nämner flera även att *höga* betyg är viktigt. Betyg uppges även vara något som är roligt att få veta. Vid en av intervjuerna berättar en assistent att betygen på den särskolan kommuniceras tillsammans med föräldrar, utan att elever är direkt medverkande.

Majoriteten av eleverna tycker alltså att betyg är både viktigt och roligt och vill veta var de ligger i olika ämnen. På frågan om eleverna skulle vilja ha ännu tydligare instruktioner för olika betyg och mål svarar en elev att det skulle vara roligt att se vad man ligger på. Denna attityd är genomgående – eleverna vill helt enkelt veta hur det går för dem i förhållande till kunskapskraven.

Likabehandling

Återkommande är att eleverna berättar att det finns enstaka saker äldre elever får göra, som inte yngre får göra. Detta handlar om till exempel praktik, vilket endast elever som går sista året får göra. Lika återkommande är dock att eleverna inte uppfattar detta som särskilt orättvist. En elev förklarar:

Det är mest typ, när man går i trean är man ofta ute på sån här praktik som inte ettor får göra, de får vänta i två år. Och så blir de typ "Varför de får göra sånt roligt och inte jag".

Det upplevs inte som att det sker olik behandling på grund av etnisk tillhörighet på skolorna. Vid frågor om huruvida lärare behandlar särskole- respektive icke-särskoleelever olika framgår det att eleverna inte upplever detta som förekommande.

Integrering

Endast ett fåtal elever på de tre gymnasierna har stor erfarenhet av samläsning med icke-särskoleelever. På ett av gymnasierna har dock de flesta av eleverna vid något tillfälle läst kurser tillsammans med icke-särskoleelever, och de upplever det som något naturligt och positivt. I en av intervjugrupperna har en elev läst en teaterkurs tillsammans med icke-särskoleelever, vilket eleven fann roligt och utmanande.

Ja, här på sär blir det lite enklare teaterkurs, och där borta vart det lite svårare, men det var ändå kul.

Trots detta är eleven – precis som övriga intervjupersoner – tveksam till att direkt svara ”ja” på frågan om att ha fler kurser tillsammans. Nyfikenheten finns dock där, till att prova på, något som är genomgående i samtliga intervjuer.

Särskolans lokaler ligger relativt avsides i samtliga skolor.⁵ I en skola var särskolan uppdelad i olika avdelningar, varav en låg intill icke-särskoleelevers klassrum och skåp - något både elever och lärare fann otillfredsställande pga höga ljudnivåer. Överlag eftersöktes ökad kontakt med icke-särskolan, gärna i form av aktiviteter och utflykter för hela skolan, men även samläsning av kurser.

⁵ En fotnot är att när en grupp icke-särskoleelever innan en av intervjuerna tillfrågades om var särskolan låg svarade de att de inte ens visste att det fanns en särskola i byggnaden.

Jämförande analys intervjuvaren - verksamhetsredogörelser

Det finns enbart en verksamhetsredogörelse för gymnasiesärskolan, och där uppges att elevsynpunkter fångas upp för att förbättra inflytandet över utbildningen samt att eleverna får ta del av arbetet med likabehandlingsplanen och komma med synpunkter på den i samband med läsårsstart. I intervjun framgår det dock tydligt att vissa elever önskar ökat inflytande över utbildningen, och det starka behovet av mer återkoppling och tydligare målbilder tyder på att eleverna eventuellt inte fått möjlighet att dryfta just dessa åsikter. Det upplevs inte som att det finns någon olik behandling av särskole- respektive icke-särskoleelever eller olik behandling på grund av etnisk tillhörighet. Däremot är eleverna tydliga med att de skulle vilja ha mer kontakt med icke-särskolan i form av möjlighet till samläsning, men framför allt fler gemensamma aktiviteter.

I verksamhetsredogörelsen framgår att lärarna rör sig bland eleverna på raster och ser till att ingen behöver vara ensam som inte vill det, för att förebygga situationer som innebär risk för att kränkningar och trakasserier. Förmodligen är den lärarnärvaron en orsak till att eleverna är trygga och trivs så pass bra i skolan som de gör.

Jämförande analys intervjuvaren – Skolinspektionens och Skolverkets kvalitetsgranskningar

Kunskapsbedömning

Enligt Skolinspektionen har flera skolor i landet svårt i att följa upp och bedöma elevers kunskapsutveckling. Man understryker vikten av att förbättra situationen:

Lärarna behöver utveckla arbetet med att följa och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål. För detta behöver de en bred repertoar av tillvägagångssätt där inte bara det enkelt mätbara kan fångas. Att få syn på varje elevs kunskapsutveckling är ett gediget och krävande arbete, vilket måste ske genom dialog och reflektion i ett lagarbete.⁶

I intervjuerna är det tydligt att eleverna mer kontinuerligt vill få reda på hur lärarna bedömer deras kunskaper. Frågan om att följa och bedöma elevers kunskapsutveckling beskrivs av Skolverket som ett viktigt utvecklingsområde i många skolor. Lärare efterlyser stöd i detta

⁶ Skolinspektionens rapport *Undervisning i svenska i grundsärskolan* (2010), s.7

komplikerade arbete och det finns exempel på lärare som känner sig utlämnade åt sig själva i detta. Rektorer har således ett stort ansvar för att ge lärarna förutsättningar att utveckla bedömarkompetens, men lärarna har också ett eget ansvar för att initiera gemensamma diskussioner om bedömningsfrågor.

Skolverket konstaterar i rapporten *Kunskapsbedömning i särskolan och särvux* att kvaliteten på undervisningen i särskola ofta brister. Eleverna ska i större utsträckning lära sig att värdera sina egna kunskaper för att själva kunna förstå och påverka sitt lärande samt göra informerade val. Lärare och elever ska tillsammans bedöma var eleven befinner sig och hur hen kan gå vidare. Fokus ligger på omsorg snarare än på kunskap och elever ges därmed inte alltid den stimulans de behöver för att utveckla sina kunskaper. Intervjuszvaren visar att detta även genomsyrar Uppsalas gymnasiesärskolor. Elever uttrycker en önskan om tydligare målbilder och kontinuerlig bedömning. Deras uttryckta önskan stämmer överens med den formativa kunskapsbedömningsmetod som Skolverket uppmanar:

Bedömningen blir en del av lärandet och sker fortlöpande. Detta innebär också en starkare betoning av elevernas delaktighet och medverkan i bedömningsprocessen. Eleverna ska i större utsträckning lära sig att värdera sina egna kunskaper för att själva kunna förstå och påverka sitt lärande samt göra informerade val.⁷

⁷ Skolverkets rapport *Kunskapsbedömning i särskolan och särvux* (2009), s.33

Sammanfattning

Sammantaget får både lärare och assistenter gott betyg av de intervjuade eleverna, och anses vara snälla, trevliga och goda lyssnare. En del elever upplever dock att de ibland inte blir tillräckligt lyssnade till och önskar att lärare och assistenter kunde bli ännu bättre på det. Det kan hända att vissa elever upplever att de inte har någon annan att prata med. Överlag kommer dessa synpunkter på att lärarna borde bli bättre lyssnare från gymnasieskolorna, inte grundskolorna. Elevinflytandet skulle kunna förstärkas - eleverna berättar att de i viss utsträckning får vara med och bestämma vad de ska göra på lektionerna, men skulle vilja ha fler möjligheter att påverka undervisningen. Det är främst grundskoleeleverna som eftersöker detta, medan majoriteten av gymnasieeleverna är nöjda med påverkansgraden - vilket skulle kunna förklaras med större frihet och ansvar på gymnasiet.

Genomgående i båda skolformerna är att eleverna önskar mer feedback från lärare, för att få reda på hur man ligger till i olika ämnen. I intervju svaren framgår det att eleverna ofta inte är delaktiga i betygsprocessen, utan det sköter lärarna med föräldrarna. Många elever talar positivt om betyg som något viktigt och roligt, men den springande punkten torde vara att eleverna är nyfikna på var de ligger i olika ämnen. Det efterfrågas tydligare och fler genomgångar av vad målen är, och mer återkoppling från lärare. Elevernas synpunkter stämmer överens med vad både Skolverket och Skolinspektionen förespråkar: nämligen en kontinuerlig kunskapsbedömning där eleverna medverkar i processen.

På de särskolor i Uppsala där intervjuer skett verkar det finnas ett sorts ”vi-i-särskolan”-förhållande till andra elever och personal – något som är vanligt på flera håll i landet. Särskolan känns inte helt isolerad, men definitivt avsidet från resten av skolan. Det bör emellertid understrykas att samtliga intervjuade elever utstrålar en trygghet och lovordar sina skolor. Många elever – både i grund- och gymnasiesärskolan – eftersöker dock fler aktiviteter tillsammans med icke-särskolan, bland annat i form av samläsning av kurser men också utflykter och dylikt. De elever som faktiskt läst kurser tillsammans med icke-särskoleelever beskriver det som roligt och utmanande. Elever som inte läst tillsammans är nyfikna till att prova på. Samtliga elever upplever det som positivt att ha aktiviteter, så som idrottsdagar och utflykter, tillsammans hela skolan.